

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Зміни в системі економічних відносин зумовили необхідність реформування бухгалтерського обліку в Україні, його пристосування до нових умов господарювання. Наслідком впроваджених змін є залучення із зарубіжної практики значної кількості якісно нових понять та явищ, до яких належить і облікова політика підприємства. Ефективне функціонування запозичених явищ передбачає не лише їх механічне перенесення у вітчизняну практику і нормативне закріплення.

Виконання поставлених перед бухгалтерським обліком завдань із забезпечення зовнішніх користувачів інформацією про майновий та фінансовий стан підприємства вимагає встановлення загально визначеної сукупності принципів та правил, які використовуються в бухгалтерському обліку при формуванні та відображенні інформації. Разом з тим, жорстке нормативне регулювання бухгалтерського обліку, яке мало місце в плановій економіці, позбавляє його можливостей оперативно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі. Облікова політика підприємства є тим важливим засобом, завдяки якому існує можливість розумного поєднання державного регулювання і власної ініціативи підприємства в питаннях організації та ведення бухгалтерського обліку.

Інший аспект облікових проблем пов'язаний із необхідністю постійної адаптації до змін зовнішнього конкурентного середовища, в якому здійснюється виробнича діяльність, що потребує відображення в обліку не тільки фактів, які відбулися, а й складання прогнозів подальших змін як у інвестиційній, інноваційній діяльності, так і у сфері виробництва високотехнологічної продукції та використанні виробничого потенціалу.

Багато фахівців – науковців і практиків – пов'язують їх вирішення з обліковою політикою. В обліковій політиці мають бути відображені всі принципові питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Від облікових оцінок, вибраних підприємством, залежать об'єктивність і точність розкриття інформації у фінансовій звітності. Проте облікова політика стосується не стільки фінансової звітності, скільки процесу ведення та організації бухгалтерського обліку, кінцевим продуктом якого є звітність [1, с. 300].

Незважаючи на значні науково-практичні напрацювання, доводиться констатувати, що існує певна кількість невирішених питань, які стосуються процедур – системи організаційних і методичних дій, що здійснюються суб'єктом (суб'єктами) господарювання під час формування облікової політики підприємств, корпорацій, банків, фінансово-промислових об'єднань.

Ускладнення організаційної структури підприємств (об'єднання їх в асоціації, холдингові компанії, фінансово-промислові системи, поява материнських та дочірніх компаній тощо); різноманітність видів діяльності й можливість їхнього кооперування, віддаленість підрозділів від головного підприємства; необхідність постійного відстеження змін у зовнішньому середовищі й прагнення керівництва отримати досить об'єктивну й незалежну оцінку дій менеджерів усіх рівнів управління; прагнення підвищити ступінь довіри до підприємства з боку держави й усіх ділових партнерів, підвищення ефективності та дієвості всієї облікової системи – це основні мотиви, що підтверджують необхідність створення в умовах великих виробничих систем виконавчого органу – спеціалізованого підрозділу з формування облікової політики.

Відомо, що основною метою суб'єктів господарювання є досягнення як поточних, так і в перспективі високих фінансово-економічних результатів господарської діяльності, а облікова політика сприяє досягненню саме цієї мети. Оскільки власник є самим зацікавленим суб'єктом, то саме він і має бути головним ініціатором формування облікової політики підприємства. Як підкреслюється у наукових дослідженнях, активна участь власника в розробці облікової політики підприємства упереджує номінальний характер його ролі в процесі організації бухгалтерського обліку, що, в свою чергу, забезпечить захист інтересів та збереження майна власника [2, с. 15].

Від власника залежить рішення щодо вибору суб'єктів формування облікової політики. Це можуть бути керівники функціональних служб корпоративного рівня, керівники центрів прибутку тактичного рівня та ін. Оскільки господарська діяльність виробничих систем є багатоаспектною і залежить від технологічних особливостей виробництва, то до складу фахівців, які безпосередньо формуватимуть облікову політику, слід залучати бухгалтерів за центрами фінансової відповідальності, економістів-аналітиків, фінансистів, маркетолога, фахівця з інформаційних систем, експерт-юриста та ін.

Загальне керівництво і відповідальність за процес формування облікової політики доцільно покласти на виконавчий орган – спеціалізований підрозділ, підпорядкований головному бухгалтеру. Це може бути один із структурних підрозділів обліково-фінансової служби, наприклад, сектор облікової політики (СОП). Основною функцією такого підрозділу мають бути розробка довгострокового розпорядчого документа про облікову політику, його узгодження, затвердження, оцінка і контроль виконання, а також внесення доповнень і змін, які забезпечують більш достовірне відображення господарських подій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Цей підрозділ, крім завдань суто облікового характеру, складання і подання фінансової звітності, має генерувати інформацію, яка використовується з різною метою – для

економічної діагностики кінцевих результатів діяльності виробничої системи, визначення фінансової стратегії, маркетингових досліджень, управлінського консультування, оцінки рентабельності комерційних угод, конкурентоспроможності виробництва та окремих видів товарів тощо.

Правовою основою діяльності такої структури має бути Положення, в якому слід вказувати правові засади діяльності підрозділу, сукупність правил, що регулюють процес формування облікової політики, взаємовідносини з іншими підрозділами виробничої системи. Це Положення повинен затверджувати власник підприємства або особа, уповноважена власником.

Основним довгостроковим розпорядчим документом, на засадах якого здійснюється формування облікової політики, може бути Положення або стандарт підприємства про облікову політику (СТО „Облікова політика”).

Концепція розробки такого документа ґрунтується на двох основних підходах:

- 1) законодавством передбачено кілька варіантів, підприємство обирає один із них;
- 2) законодавча регламентація не розроблена, підприємство самостійно розробляє способи ведення обліку.

Теоретичною основою облікової політики є положення теорії бухгалтерського обліку з проблем збирання даних, обробки та агрегування інформації в регістрах бухгалтерського обліку, використання облікових процедур (оцінка, відображення на рахунках, ведення синтетичного та аналітичного обліку, способи виявлення та усунення помилок, правила складання балансу і форм звітності тощо) [1, с. 144].

Положення є довгостроковим нормативним документом, який з урахуванням особливостей господарської діяльності конкретної виробничої системи регламентує відповідно принципи облікової політики, тобто можливість їх реалізації різними способами; організаційні процедури; визначає методи оцінки і бухгалтерського обліку, якщо нормативно-методична база вищого рівня передбачає більше від одного їх варіанта.

Усе це не суперечить методичним вказівкам Мінфіну України щодо того, що розпорядчий документ про облікову політику може бути прийнятий як базисний на час діяльності підприємства, до якого в разі потреби вносять зміни.

Список літератури:

1. Петрук О.М. Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку: Монографія. – Житомир, 2005. – 420 с.
2. Барановська Т.В. Облікова політика підприємства в Україні: теорія і практика: Навч. посібник – К., 2005. – 320 с.
3. Житний П. Принципи формування облікової політики // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. - № 4. – С. 3-10.